

EU2013.LT

Eiropas Noziedzības novēršanas tīkls

***EUCPN* rīku sērija**

Nr. 4

Vardarbības ģimenē novēršana — ES politika un prakse

Projekta "Virzība uz Eiropas Noziedzības novēršanas zinātības centru" ietvaros — *EUCPN*
sekretariāts, 2013. gada decembris, Brisele

Ar Eiropas Savienības programmas "Noziedzības profilakse un apkarošana" finansiālu atbalstu
Eiropas Komisija — Iekšlietu ģenerāldirektorāts

Vardarbības ģimenē novēršana — ES politika un prakse

Priekšvārds

EUCPN sekretariāta publicēto rīku sērijas ceturtnā dokumenta uzmanības centrā ir Lietuvas prezidentūras un 2013. gada Labās prakses konferences galvenā tēma, t. i., vardarbības ģimenē novēršana. Rīka pirmajā daļā sniegts pārskats par ES un ES dalībvalstu pašreizējo politiku un regulatīvajiem pasākumiem, kā arī vispārīga informācija par datu vākšanu un ES finansējuma programmām saistībā ar šo tēmu. Otrajā daļā uzmanības centrā ir labas un daudzsološas prakses piemēri, kurus iesniegušas 18 dalībvalstis konkursā par 2013. gada Eiropas Balvu par noziedzības novēršanu (*ECPA*). Īpaša uzmanība pievērsta atsevišķām būtiskām problēmām, kas bieži ir saistītas ar vardarbību ģimenē un kas tika risinātas, īstenojot balvu saņēmējos projektus Zviedrijā, Beļģijā un Horvātijā. Dokumentā aplūkotas šādas tēmas: atbalsts cietušajiem un to gadījumu atbirums, kuros vainīgie netiek saukti pie atbildības par vardarbību ģimenē; dažādu aģentūru sadarbība un ķēdes modelis; agrīnā prevencija un izglītības nozīme. Dokumenta turpinājumā sniegts kopsavilkums par Labās prakses konferencē (Viļņa, 2013. gada 11.–12. decembris) notikušajām diskusijām, kā arī par dažiem būtiskiem secinājumiem, kurus konferences noslēguma daļā izteica četri *EUCPN* sekretariāta uzaicinātie eksperti. Rīka pēdējā daļā sniegts pārskats par visiem *ECPA* iesniegtajiem projektiem.

Šie rīki parasti ir angļu valodā, un tie ir pieejami *EUCPN* tīmekļa vietnes bibliotēkas lapā¹. Tomēr, lai nodrošinātu šī dokumenta plašāku apriti un izmantošanu, rīka 2. daļa ir tulkota dažādās ES dalībvalstu valodās, izmantojot Eiropas Komisijas Iekšlietu ģenerāldirektorāta un Tulkošanas ģenerāldirektorāta atbalstu.

Juridisks paziņojums

Šīs publikācijas saturs var neatspoguļot ES dalībvalsts vai Eiropas Savienības vai Eiropas Kopienų aģentūru vai iestāžu oficiālo viedokli.

Autori

EUCPN sekretariāts sadarbībā ar Lietuvas prezidentūru Eiropas Savienības Padomē, 2013. gads.

EUCPN sekretariāts

Waterloolaan / Bd. de Waterloo 76 1000, Brisele, Beļģija

Tālrunis: +32 2 557 33 30 Fakss: +32 2 557 35 23

eucpn@ibz.eu – www.eucpn.org

¹ www.eucpn.org

Pateicība

Rīks ir izstrādāts ciešā sadarbībā starp *EUCPN* sekretariātu² un Lietuvas prezidentūras darba grupu, kas paveica lielu darbu, organizējot 2013. gada Labās prakses konferenci un Eiropas Balvu par noziedzības novēršanu. Tādēļ mēs esam ļoti pateicīgi *Dalia Kedavičienė* un visai Lietuvas darba grupai par ieguldījumu, atbalstu un sniegtajām atsauksmēm.

Mēs vēlamies izteikt pateicību arī visiem *EUCPN* valstu pārstāvjiem, vietniekiem un akadēmiskajiem kontaktpunktiem par nepārtrauktu atbalstu mūsu darbam, par dalīšanos ar zināšanām un pieredzi un par informācijas sniegšanu šī rīka vajadzībām.

Mēs īpaši pateicamies četriem ekspertiem, kas piekrita vadīt Labās prakses konferences paneļdiskusijas, sniedzot ieguldījumu šī rīka satura un secinājumu izstrādē: *Anne Groenen* (*Thomas More Kempen* augstskola, Beļģija), *João Lazaro* (Portugāles Cietušo atbalsta asociācija, Portugāle), *Chiara Sgarbi* (Modēnas un Redžo nell'Emīlijas Universitāte, Itālija) un *John Kwaks* (Eiropas Probācijas organizācija (*CEP*)).

Vēlamies izteikt pateicību arī *Frédérique Fastré*, kas pārstāv Eiropas Komisijas Tieslietu ģenerāldirektorāta D2 nodaļu "Dzimumu līdztiesība", un *Marijke Weewauters*, kas pārstāv Beļģijas Sieviešu un vīriešu līdztiesības institūtu, kuri laipni piekrita dalīties zināšanās un pieredzē par šo tēmu un sniedza atsauksmes un vairākus ļoti lietderīgus komentārus par tematisko dokumentu.

Visbeidzot, pateicamies visiem dalībniekiem, kas pretendēja uz 2013. gada Eiropas Balvu par noziedzības novēršanu. Līdzīgi kā gatavojot iepriekšējos izdevumus par Labās prakses konferenci un Eiropas Balvu par noziedzības novēršanu, mūs ļoti aizkustināja visu dalībnieku ieinteresētība un entuziasms ikdienas darbā un vēlme dalīties pieredzē ar kolēģiem visā Eiropā. Jūs patiešām esat iedvesmas avots katram, kurš ir iesaistīts vardarbības ģimenē novēršanā un apkarošanā. Paldies!

EUCPN sekretariāts

² Eiropas Komisijas Iekšlietu ģenerāldirektorāts ar Eiropas Savienības programmas "Noziedzības profilakse un apkarošana" finansiālu atbalstu

Saturs

2. DAĻA. Laba un daudzsoļoša prakse: Labās prakses konference un Eiropas Balva par noziedzības novēršanu..... 5

1. Laba un daudzsoļoša prakse, kā novērst vardarbību ģimenē. Vispārīgs pārskats par *ECPA* 2013. gada tēmu un pieteikumiem 6
 - 1.1. Trīs projekti attēlos: atbalsts cietušajiem un to gadījumu atbirums, kuros vainīgie netiek saukti pie atbildības; dažādu aģentūru sadarbība un ķēdes modelis; agrīnā novēršana un izglītības nozīme..... 7
 - 1.1.1. Atbalsts cietušajiem un to gadījumu atbirums, kuros vainīgie netiek saukti pie atbildības par vardarbību ģimenē 8
 - 1.1.2. Dažādu aģentūru sadarbība un ķēdes modelis.....10
 - 1.1.3. Agrīnā prevencija un izglītības nozīme13
 2. 2013. gada Labās prakses konferences sākotnējie secinājumi15

Nākotnes uzdevumi, novēršot vardarbību ģimenē – *EUCPN* zināšanu apmaiņa 16

Citi interesanti (praktiskas) informācijas un pamatprincipu avoti 19

I pielikums. *EUCPN* 2013. gada Labās prakses konferences secinājumi un ieteikumi 20

Secinājumi..... 20

- Vispārīgi secinājumi20
- Primārās reakcijas taktika un obligātās darbības21
- Sociālā atbalsta mehānismi vardarbībā cietušām personām22
- Mediācija saistībā ar vardarbību ģimenē22
- Vardarbīgas uzvedības mainīšanas programmas un to ietekme uz soda piespriešanu .23
- Riska novērtējums un tā ietekme uz aizsardzības pamatojumu23

Ieteikumi, kā novērst vardarbību ģimenē 24

- Vispārēji ieteikumi.....24
- Primārās reakcijas taktika un obligātās darbības25
- Sociālā atbalsta mehānismi vardarbībā cietušām personām26
- Mediācija saistībā ar vardarbību ģimenē26
- Vardarbīgas uzvedības mainīšanas programmas un to ietekme uz soda piespriešanu .27
- Riska novērtējums un tā ietekme uz aizsardzības pamatojumu27

2. DAĻA. Laba un daudzsološa prakse: Labās prakses konference un Eiropas Balva par noziedzības novēršanu

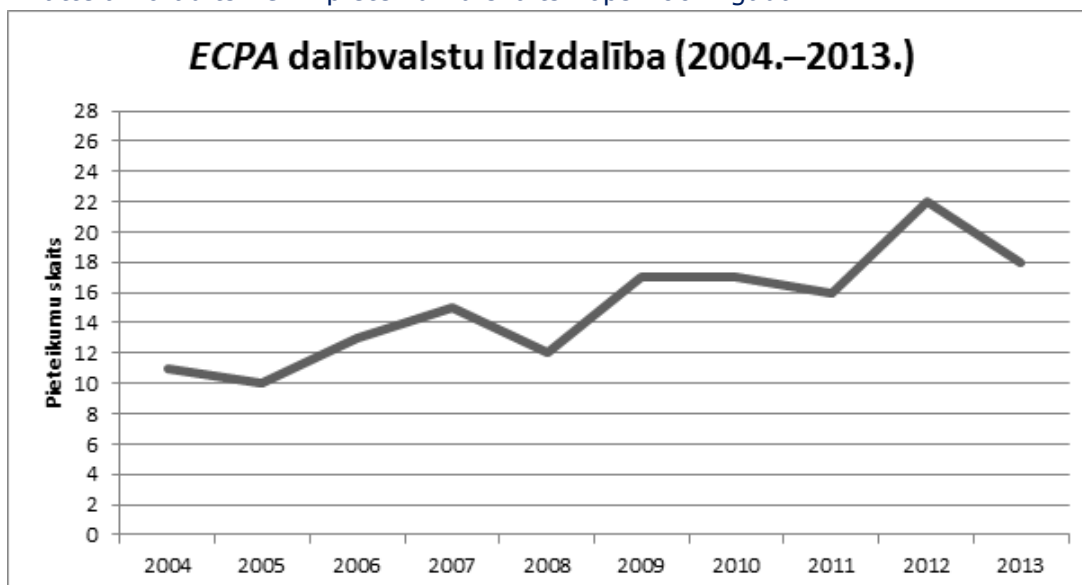
Labās prakses konference (LPK) katru gadu tiek organizēta decembrī, un tajā vienkop pulcējas speciālisti un politikas veidotāji no visas Eiropas, lai dalītos pieredzē.

Kopš 2004. gada līdztekus LPK tiek piešķirta Eiropas Balva par noziedzības novēršanu (ECPA). ECPA konkursa mērķis ir atbilstoši dažādu dalībvalstu ekspertu žūrijas novērtējumam publiski godalgot labu vai daudzsološu praksi noziedzības novēršanas jomā.

ECPA var piedalīties visas ES dalībvalstis, kuras iesniedz ar šo tēmu saistītu projektu, iniciatīvu vai pasākumu kopumu, kas veiksmīgi īstenots noziedzības novēršanas nolūkā un atbilst šādiem kritērijiem (EUCPN, 2013a)³:

- i) projektā galvenā uzmanība ir pievērsta ikdienas noziegumu un noziegumu iespējamības novēršanai un/vai samazināšanai atbilstoši tēmai;
- ii) projekts ir izvērtēts, un ir sasniegta lielākā daļa no tā mērķiem vai visi mērķi; noziedzību mazinošās vai drošību paaugstinošās ietekmes apliecinājumi ir būtiskāki par cita veida rezultātu apliecinājumiem;
- iii) projekts ir pēc iespējas inovatīvāks un ietver jaunas metodes vai jaunas pieejas;
- iv) projekta pamatā iespēju robežās ir partneru sadarbība;
- v) līdzīgu projektu ir iespējams īstenot citu dalībvalstu organizācijām vai grupām. Līdz ar to pieteikumos iekļauj informāciju par projekta finansiālajām izmaksām, finansējuma avotu, īstenošanas norisi un attiecīgo pirmavotu.

1. attēlā norādīts ECPA pieteikumu skaits kopš 2004. gada.

1. attēls. Ikgadējais ECPA dalībnieku skaits, 2004.–2013. gads
Avots: EUCPN tīmekļa vietne

³ EUCPN (2013a). Noteikumi un kārtība, kādā piešķir un pasniedz Eiropas Balvu par noziedzības novēršanu, 2013. gada jūnija versija. [<http://www.eucpn.org/pubdocs/ECPA%20RoP%202013.pdf>]

Katru gadu LPK un *ECPA* iesaistās ap 150 dalībniekiem no visas Eiropas, līdz ar to LPK un *ECPA* var uzskatīt par rentabliem instrumentiem, lai nodrošinātu ātru un tiešu ideju apmaiņu par noziedzības novēršanu ar citām pilsētām, pašvaldībām, valstīm un organizācijām, kas saskaras ar līdzīgiem izaicinājumiem. Kopš 2012. gada uzvarētājam iniciatīvai tiek piešķirts finansējums 10 000 eiro apmērā, kā arī tiek pasniegtas divas atzinības balvas katra 5000 eiro apmērā (*EUCPN*, 2013b)⁴. Pilns *ECPA* nolikums lejupielādei pieejams *EUCPN* tīmekļa vietnē⁵.

1. Laba un daudzsološa prakse, kā novērst vardarbību ģimenē. Vispārīgs pārskats par *ECPA* 2013. gada tēmu un pieteikumiem

Šīgada Labās prakses konferenci Lietuvas prezidentūra organizēja 11.–12. decembrī Viļņā, Lietuvā. Galvenā tēma bija vardarbības ģimenē novēršana. 2013. gada jūlijā izsludinot pieteikšanos balvai, noziedzība ģimenē tika definēta kā "jebkurš draudīgas uzvedības, psiholoģiskas, fiziskas, seksuālas, finansiālas vai emocionālas vardarbības vai jaunprātīgas izmantošanas gadījums starp personām, kurām ir vai ir bijušas intīmas attiecības, vai starp ģimenes locekļiem neatkarīgi no dzimuma vai seksuālās identitātes. Jebkurš var piedzīvot vardarbību ģimenē, un tā ir iespējama jebkura veida attiecībās neatkarīgi no vecuma, dzimuma, rases, seksuālās identitātes, pārticības un ģeogrāfiskās atrašanās vietas."

Prezidentūra izvēlējās galveno uzmanību pievērst sešām ar vardarbību ģimenē saistītām apakštēmām:

- 1) vardarbīgas uzvedības mainīšanas programmas un to ietekme uz soda piespriešanu;
- 2) sociālā atbalsta mehānismi vardarbībā cietušām personām;
- 3) riska novērtējums un tā ietekme uz aizsardzības pamatojumu;
- 4) mediācija saistībā ar vardarbību ģimenē;
- 5) primārās reakcijas taktika un obligātās darbības;
- 6) cietušo aizsardzības juridiskās metodes un tehniskie instrumenti.

Kopumā 18 valstis iesniedza vismaz vienu projektu — tas ir līdz šim otrs lielākais dalībnieku skaits — četrās no sešām minētajām apakštēmām: vardarbīgas uzvedības mainīšanas programmas, sociālā atbalsta mehānismi, riska novērtējums un taktika. Vairākas valstis iesniedza kopumā desmit "papildu projektus", kas bija saistīti ar vardarbību ģimenē.

2013. gada 11.–12. novembrī *ECPA* žūrija tikās Viļņā, Lietuvā, lai izvērtētu šīgada pieteikumus. Atbilstoši nolikumam žūrijā darbojas astoņi cilvēki, no kuriem ne vairāk kā divi ir no vienas dalībvalsts un kuri pārstāv i) pašreizējo ES prezidentūru, ii) iepriekšējo ES prezidentūru un iii) divas nākamās prezidentūras. Šīgada žūrijā bija:

- *Evaldas Visockas* un *Kristina Smirnova* no Lietuvas,
- *Doncha O'Sullivan* un *Trevor Noonan* no Īrijas,

⁴ *EUCPN* (2013b). Eiropas Noziedzības novēršanas tīkls (*EUCPN*): Noziedzības novēršanas pasākumi ES, valsts un vietējā līmenī. Skatīt: *EUCPN Secretariat* (eds.), *EUCPN Thematic Paper Series*, no. 4, Brussels: European Crime Prevention Network. [[http://www.eucpn.org/download/?file=EUCPN Thematic Paper no4 EUCPN-Crime prevention activities at the EU, national and local level.pdf&type=8](http://www.eucpn.org/download/?file=EUCPN%20Thematic%20Paper%20no4%20EUCPN-Crime%20prevention%20activities%20at%20the%20EU,%20national%20and%20local%20level.pdf&type=8)]

⁵ Skatīt <http://www.eucpn.org/pubdocs/ECPA%20RoP%202013.pdf>

- *George Halivopoulos* un *Anastasia Chalkia* no Grieķijas,
- *Nicola Palmiero* un *Isabella Mastropasqua* no Itālijas.

Žūriju vadīja *Dalia Kedavičienė*, EUCPN priekšsēdētāja Lietuvas prezidentūras laikā; atbalsta funkcijas nodrošināja *Rosita Vanhauwaert* un *Belinda Wijckmans* no EUCPN sekretariāta.

Šī rīka 3. daļā ir sniegtas datu lapas par visiem ECPA pieteikumiem. Turpmākajās rindkopās vispirms plašāk aprakstīti trīs projekti, kurus šigada žūrija novērtēja īpaši augstu.

1.1. Trīs projekti attēlos: atbalsts cietušajiem un to gadījumu atbirums, kuros vainīgie netiek saukti pie atbildības; dažādu aģentūru sadarbība un ķēdes modelis; agrinā novēršana un izglītības nozīme

Lai gan žūrija visus projektus atzina par nozīmīgiem, atzinīgi novērtējot centienus vardarbības ģimenē novēršanā, trīs projekti saskaņā ar žūrijas vērtējumu bija nenoliedzami pārāki par citiem, proti:

ECPA 2013. gada uzvarētājprojekts no Zviedrijas par Vardarbības novēršanas centru (RVC). Projektu vada Stokholmas Sociālo pakalpojumu pārvalde. Žūrija atzinīgi novērtēja projekta zinātnisko pamatu, tiešo vērsumu uz cietušo un integrēto pieeju. Projektam ir skaidri un konkrēti mērķi un neliels investīciju apmērs, padarot vienkāršāku līdzīgu projektu īstenošanu citās pilsētās un reģionos. Ārējā izvērtējumā tika konstatēts, ka, iesaistoties RVC, procentuāli

pieauga to gadījumu skaits, kuros vainīgie tika saukti pie atbildības, un tas apliecina centra efektivitāti.

Beļģijas projektam "CO3" tika piešķirts atzinības raksts nominācijā "Labākā sadarbība". Projektu vada Antverpenes pilsēta un province. Lai gan pašlaik tas ir tikai izmēģinājuma projekts un šķiet diezgan dārgs, žūrija to atzinīgi novērtēja kā labu piemēru tam, kā panākt saskaņotu darbību starp dienestiem, kas ir iesaistīti noziedzības ģimenē novēršanā. Tas ir metodoloģiski pārlicinošs, tajā ir veikta apjomīga problēmu analīze un uzmanība pievērsta ne tikai cietušajiem un

vainīgajiem, bet visai ģimenei. Tas ir daudzsološs projekts, un būtu interesanti to atkal izvērtēt pēc gada vai diviem.

Horvātijas projekts "Dzīve bez vardarbības" saņēma atzinības rakstu nominācijā "Labākā agrīnā prevencija". Šo projektu vada Iekšlietu ministrija un Apvienoto Nāciju Organizācijas Attīstības programma (UNDP) Horvātijā sadarbībā ar vairākām vietējām NVO un pašvaldībām. Žūrija īpaši novērtēja tā pievēršanos agrīnai prevencijai attiecībā uz jauniešiem. Projekta īstenotāji mēģina mainīt tradicionālo skatījumu uz sievietēm, tādējādi cenšoties lauzt vardarbību izraisošo ciklu, tādēļ projekts ir ļoti vērtīgs. Būtu lietderīgi saņemt papildu informāciju par faktisko ietekmi, lai iegūtu

pārlicinošākus pierādījumus.

Šo un visu citu iesniegto projektu plašāks apraksts sniegts 3. daļā vai *EUCPN* tīmekļa vietnē⁶.

Turpmākajās rindkopās sīkāk izklāstītas vairākas svarīgas problēmas, kas bieži ir saistītas ar vardarbību ģimenē un kas tika risinātas apbalvotajos Zviedrijas, Beļģijas un Horvātijas projektos.

1.1.1. Atbalsts cietušajiem un to gadījumu atbirums, kuros vainīgie netiek saukti pie atbildības par vardarbību ģimenē

Zviedrijas RVC tika izveidots, lai sniegtu atbalstu personām, kas cietušas no vardarbības ģimenē; lai pilnveidotu sadarbību starp policiju, sociālajiem dienestiem un prokuratūru, kā arī lai dotu cietušajiem iespēju iesniegt sūdzības un virzīt tās atbilstoši krimināltiesību sistēmai, galarezultātā potenciāli panākot, ka vairāk vainīgo tiek saukti pie atbildības un notiesāti. Pēdējais aspekts ir bieža problēma saistībā ar vardarbību ģimenē: cietušie nevēlas vai nespēj iesaistīties krimināltiesību sistēmā, līdz ar to lietas "pazūd" kaut kur pa ceļam. To sauc par to gadījumu atbirumu, kuros vainīgie netiek saukti pie atbildības.

⁶ Skatīt <http://www.eucpn.org/eucp-award/entries.asp?year=2013>

Līdztekus tam, ka policijai tiek ziņots par visiem gadījumiem, kuros notikusi vardarbība ģimenē, pastāv augsts risks, ka lietas par vardarbību ģimenē netiks izskatītas pilnā procesā. Tam par iemeslu var būt ar cietušajiem vai sistēmu saistīti faktori. Piemēram, tas, kā sūdzību izskata policijā un citās sociālajās un tieslietu iestādēs, prokuratūras un tiesu lēmumi vai pašu cietušo lēmumi (Hester, M. & N. Westmarland, 2005⁷). Zviedrijas piemērā vairumā no 2002.–2006. gadā policijai ziņotajiem gadījumiem par vardarbību ģimenē lietas tika izbeigtas pierādījumu trūkuma dēļ, kas nozīmē, ka cietušais nevēlas iesaistīties izmeklēšanā vai ka trūkst liecinieku vai dokumentētu miesas bojājumu u. tml. Attiecībā uz cietušo aizsardzību un vainīgo saukšanu pie atbildības un sodīšanu, kā arī attiecībā uz atturošo funkciju un iespējamības, ka cietušais atkārtoti kļūst par nozieguma upuri, novēšanu ir viegli saprast, ka to gadījumu atbirums, kuros vainīgie netiek saukti pie atbildības, ir būtisks izaicinājums ikvienam, kurš strādā krimināltiesību sistēmā.

To gadījumu atbiruma samazināšana, kuros vainīgie netiek saukti pie atbildības par vardarbību ģimenē, bija viena no Kipras prezidentūras prioritātēm 2012. gadā. Kipras policijas pārskatā (Pavlou, Zobnina & Veis, 2012⁸), kas bija nepieciešams, lai sagatavotu ES Rokasgrāmatu par labo policijas praksi, lai mazinātu to gadījumu atbirumu, kuros vainīgie netiek saukti pie atbildības par vardarbību ģimenē (ES Padome, 2012a⁹; 2012b¹⁰), bija sniegts plašs literatūras apskats un analizētas esošās stratēģijas un labas prakses piemēri dažādās ES valstīs. Šajā pārskatā un rokasgrāmatā secināts, ka daudzsolīšākajiem un veiksmīgākajiem ieviešanās pasākumiem, kas īstenoti, lai veicinātu cietušo vēlmi sadarboties un mazinātu to gadījumu atbirumu, kuros vainīgie netiek saukti pie atbildības, bija virkne kopīgu iezīmju, kuras var konstatēt arī Zviedrijas RVC projektā, kā norādīts 2. tabulā.

Kipras policijas pārskats	Zviedrijas RVC
Dažādu aģentūru sadarbība , iesaistot aģentūras, kas izskata ar vardarbību ģimenē saistītās lietas.	RVC nodrošina vienojošu saikni starp valsts sektora aģentūrām, galvenokārt policiju, sociālajiem dienestiem un prokuratūru, kā arī starp cietušajiem un šīm aģentūrām.
Uz cietušo drošību vērsta pieeja , lai visa procesa laikā pirmām kārtām nodrošinātu cietušo drošību un tādējādi palielinātu cietušo vēlmes sadarboties ar krimināltiesību sistēmu.	RVC sniedz cietušajiem atbalstu piecās konsultāciju sesijās, piedāvājot tūlītēju psihosociālu atbalstu un nodrošinot saziņu ar sociālajiem dienestiem, veselības aprūpes iestādēm un policiju, kā arī miesas bojājumu dokumentēšanu un drošu mājokli.
Individuāli pielāgota pieeja katrā	Sociālais darbinieks ar cietušajiem sazinās

⁷ Hester, M. & N. Westmarland (2005). *Tackling Domestic Violence: Tackling Domestic Violence: effective interventions and approaches*, Home Office Research Study 290, London: Home Office Research, Development and Statistics Directorate.

⁸ Pavlou, S.E., A. Zobnina & Veis (2012). *Overcoming attrition in domestic violence cases (provisional edition)*, Nicosia: Cyprus Police Headquarters.

[[http://www.eucpn.org/download/?file=Attrition_Report\(Provisional\)_Veis_C_CyPol.pdf&type=8](http://www.eucpn.org/download/?file=Attrition_Report(Provisional)_Veis_C_CyPol.pdf&type=8)]

⁹ Eiropas Savienības Padome (2012a). Padomes secinājumi par vardarbības pret sievietēm apkarošanu un atbalsta pakalpojumu sniegšanu, kuri paredzēti personām, kas cietušas no vardarbības ģimenē, pieņemti 2012. gada 6. decembrī.

[http://www.consilium.europa.eu/uedocs/cms_data/docs/pressdata/en/lisa/134081.pdf]

¹⁰ Eiropas Savienības Padome (2012b). *Draft European Union handbook of best police practices on overcoming attrition in domestic violence cases*, 12719/2/12 REV 2 ENFOPOL 239.

<p>gadījumā atsevišķi (piemēram, ņemot vērā ekonomiskās, kultūras un etniskās atšķirības), nevis izmantojot "vienas mērauklas" principu.</p>	<p>48 stundu laikā pēc tam, kad policijā ir saņemta informācija, ka ir notikusi ar partnerattiecībām saistīta vardarbība vai vardarbība, aizstāvēt godu; sociālais darbinieks uzklausa informāciju par situāciju un reaģē uz to.</p>
<p>Procedūru pārredzamība, piemēram, nodrošinot savlaicīgu informāciju par lietu un informējot cietušos par viņu tiesībām.</p>	<p>Konsultāciju sesijās RVC sniedz informāciju par juridisko procesu un saziņu ar policiju, nodrošinot padziļinātu izpratni par policijas, prokuratūras un tiesu darbu.</p>
<p>Cietušo iesaistīšana un reaģēšana uz viņu vajadzībām maksimālā iespējamā apjomā.</p>	<p>Konsultāciju sesijās izmanto uz pierādījumiem balstītas darba metodes, kuras ir orientētas uz rezultātu. Sesijās tiek nodrošināta cietušo iesaiste, radot viņiem sajūtu, ka viņi ir līdzdalīgi savas dzīves pārmaiņu procesā, un vairojot cietušo pārliecību sarunās par to, kā pretoties šai parādībai, nevis raksturojot viņus kā pasīvus un vājus.</p>

2. tabula. Kipras policijas pārskatā norādītās sekmīgu iejaukšanās pasākumu galvenās iezīmes (ES Padome, 2012b: 13) sasaistē ar Zviedrijas 2013. gada ECPA pieteikumu

Zviedrijas RVC projekta ārējs izvērtējums liecina, ka 42 procentos no "RVC lietām" vainīgie tika saukti pie atbildības salīdzinājumā ar tikai 24 procentiem lietu, kurās RVC nebija iesaistīts. Turklāt RVC atbalstītie cietušie sniedza ļoti pozitīvu atgriezenisko saiti un uzlabojās policijas, sociālo dienestu un prokuratūras sadarbība.

1.1.2. Dažādu aģentūru sadarbība un ķēdes modelis

Līdzīgi Zviedrijas RVC Beļģijas projekta "CO3" pamatā ir dažādu aģentūru sadarbība, veidojot tiltu starp vietējās pārvaldes (piemēram, Antverpenes pilsētas un provinces) iestāžu, policijas un tiesībsardzības iestāžu un sociālo dienestu darbu. Tomēr "CO3" sper soli tālāk ar visaptverošu vai integrētu pieeju un ar pārorganizācijas sadarbību, centrā izvirzot klientu: uz klientu orientēta (*Client-oriented*) organizācija (*Organisation*), kurā iesaistīti 3 partneri.

Vardarbība ģimenē skar dažādas jomas un pakalpojumus: veselības aprūpe, tieslietas, labklājība u. c. Dažādu aģentūru pieejas izstrādāšana, lai novērstu vardarbību ģimenē, izriet no idejas, ka labi organizēta partnerība var sasniegt vairāk nekā katra atsevišķā organizācija (*Wyckmans et al., 2012¹¹*). Sadarbojoties atsevišķās organizācijas vai dienesti "pārkāpj robežas", kas var nodrošināt jaunu skatījumu un vienlaikus radīt arī izaicinājumus, it īpaši, piemēram, attiecībā uz krimināltiesību sistēmas un labklājības

¹¹ *Wyckmans, D., J. Goedee & S. van Sommeren (2012). Form a chain, break the circle – A phased entry plan for successful multi-agency collaboration in tackling domestic violence, Hasselt: the Executive of the Provincial Council of Limburg.*

dienestu mērķu un pamatprincipu saskaņošanu vai resursu piešķiršanu (*Hague, 1997.*¹²; *Rosenbaum, 2002.*¹³; *Verhoeven et al., 2007.*¹⁴).

Tiek uzskatīts, ka, lai šāda partnerība darbotos efektīvi un lietpratīgi, sadarbības saistībām pēc būtības jābūt kam vairāk nekā tikai neformālai informācijas apmaiņai maz izvērstā tīklā (*Logar, 2006.*¹⁵). Lai izveidotu šādas ciešākas (saistošākas) saiknes un koordinētu visu iesaistīto partneru darbu, ir ieviests ķēdes modelis.

Ķēdes modeļa idejas pamatā ir dažādu partneru darba procesu saskaņošana kopīga mērķa sasniegšanai, kopdarba centrā izvirzot klientu. Kā norādīts *Wyckmans et al. (2012)*, kuru iedvesmojis *Logar (2006)* un *Cropper et al. (2008)*¹⁶ darbs, kopdarba intensitāte var ievērojami atšķirties atkarībā no veida, kā ir integrētas atsevišķās darbības, kādi ir tām piešķirtie kopīgie līdzekļi un atbildība par rezultātiem. Autori izšķir četrus kopdarba veidus, pamatojoties uz intensitātes pakāpi (2012: 52–53).

- **Sadarbība:** neformāls, maz izvērsts dienestu / organizāciju tīkls, neintegrējot darbības un nenosakot kopīgus līdzekļus vai atbildību.
- **Koordinēšana:** joprojām brīvprātīgs tīkls ar kopīgi definētām problēmām un integrētām darbībām organizāciju līmenī. Līdzekļi ir nošķirti, un var nebūt savstarpējas atbildības. Nīderlandes "drošības mājokļi" (*Veiligheidshuizen*) ir šī kopdarba veida piemērs.
- **Kopdarbs:** formālāks tīkls ar augstākām prasībām, nosakot vienotu darba plānu un kopīgus mērķus. Parasti tiek noteikti kopīgi līdzekļi un atbildība.
- **Integrācija:** formāls ikdienas sadarbības tīkls jaunā kopīgā struktūrā ar kopīgu misiju, integrētām darbībām, kopīgiem līdzekļiem un savstarpēju atbildību par rezultātiem. Minētie piemēri ir dažādu aģentūru riska novērtējuma konferences (*Multi-Agency Risk Assessment Conferences, MARAC*) (Apvienotā Karaliste) (skatīt arī: *Robinson, 2006.*)¹⁷, ģimeņu taisnīguma centri (ASV, Apvienotā Karaliste) un "CO3" (Beļģija).

Projektā "CO3" dažādi partneri vispirms izstrādā kopīgu darba plānu, kura centrā ir ģimene. Pretēji kārtībai, ka "klientam" (šajā gadījumā — ģimenei) nākas doties no vienas organizācijas pie citas, kas parasti nozīmē ievadsarunas atkārtošā katrā organizācijā, dažādu aģentūru partnerības kā vienota veseluma uzmanības centrā ir ģimene, un ir nepieciešama tikai viena ievadprocedūra, lai aktivizētu visu darbību ķēdi. To labi ilustrē 2. attēls.

¹² *Hague, G. (1997). Smoke screen or leap forward: interagency initiatives as a response to domestic violence. Critical Social Policy, 17(53), 93.-109.*

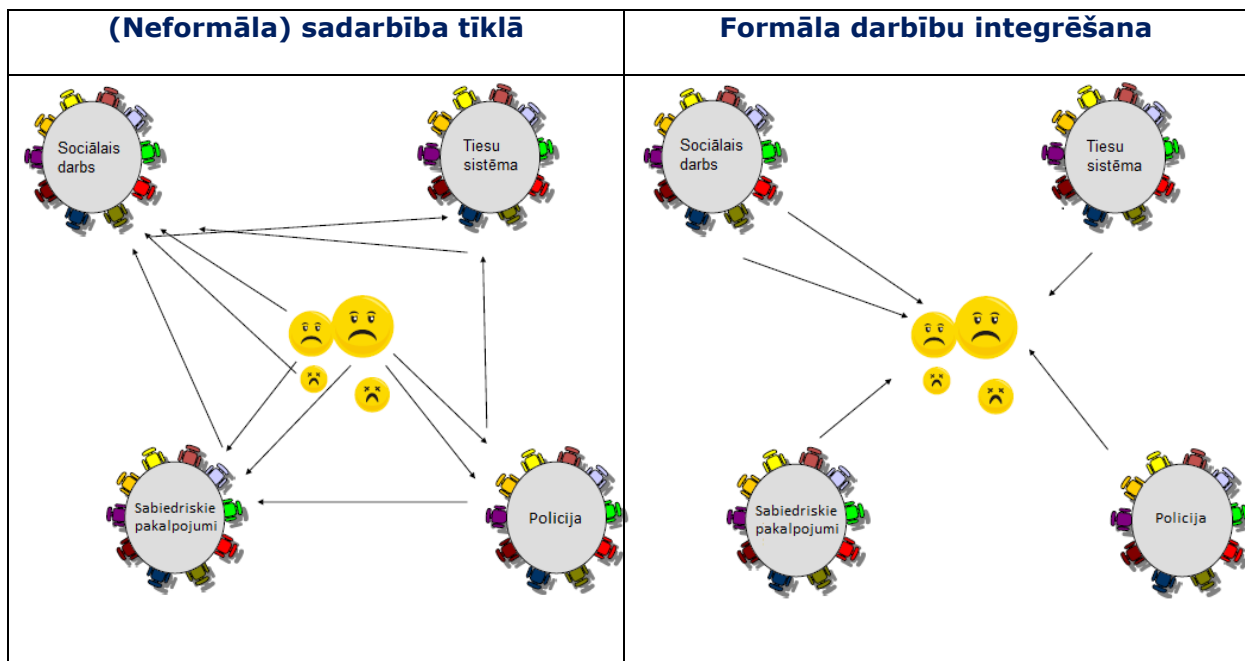
¹³ *Rosenbaum, D. (2002). Evaluating multi-agency anti-crime partnerships: theory, design, and measurement issues, Crime Prevention Studies, 14, 171.-225.*

¹⁴ *Verhoeven, B., G. Vanderstraeten & K. De Groof (2007). Samenwerking tussen CAW, politie en justitie. Skatīt: De Groof, K. & T. De Gendt (eds.), Kans op slagen – Een integrale kijk op geweld in gezinnen, Leuven: LannooCampus. [Tikai holandiešu valodā]*

¹⁵ *Logar, R. (2006). Bridging gaps: From good intentions to good cooperation. Manual for effective multi-agency cooperation to tackling domestic violence, Vienna: WAVE Coordination Office.*

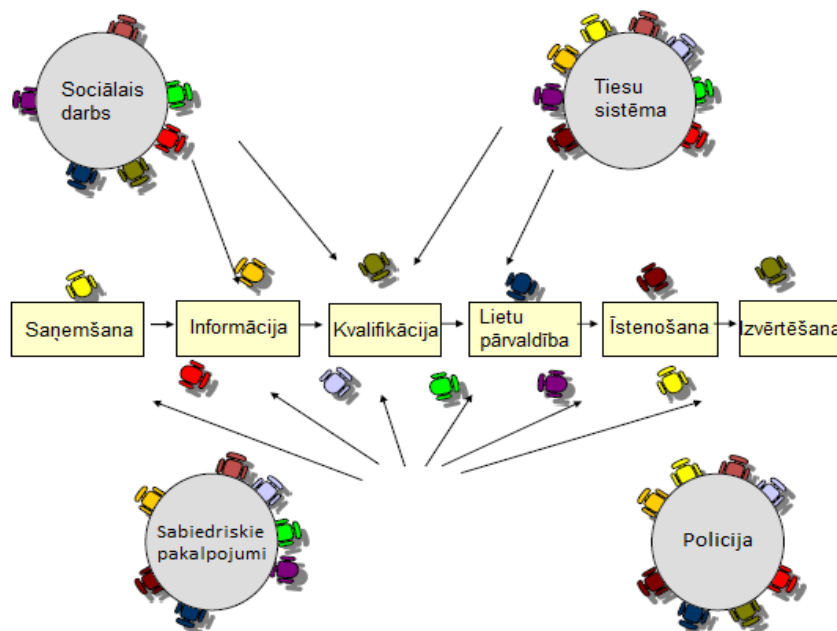
¹⁶ *Cropper, S., M. Ebers, C. Huxam & P. Smith Ring (2008). Introducing Interorganizational Relations. Skatīt (izdevējs): The Oxford Handbook of Inter-Organizational Relations, Oxford: Oxford University Press.*

¹⁷ *Robinson, A.L. (2006). Reducing repeat victimization among high-risk victims of domestic violence. The benefits of a coordinated community response in Cardiff, Wales. Violence Against Women, 12(8), 761.-788.* Plašāku informāciju par MARAC skatīt: http://www.caada.org.uk/marac/Information_about_MARACs.html

2. attēls. Dienestu neformāla sadarbība pretstatā integrētai uz klientu orientētai pieejai
 Avots: "CO3" prezentācija Labās prakses konferencē 2013. gada 12. decembrī¹⁸

Kā minēts, ķēdes modelis nozīmē, ka kopīgs darba process nosaka darba grupas darbības situācijā, kad tiek ziņots par vardarbību ģimenē. Kā norādīts 3. attēlā, projektā "CO3" grupas dalībnieki no dažādām organizācijām fiziski atrodas vienkopus, un tiek izmantots kopīgs reģistrācijas rīks, lai stiprinātu partnerību un paaugstinātu efektivitāti un lietpratību.

3. attēls. "CO3" ķēdes modelis
 Avots: "CO3" prezentācija Labās prakses konferencē 2013. gada 12. decembrī¹⁹

¹⁸ Lai skatītu visu prezentāciju, izmantojiet šo saiti:
http://www.eucpn.org/download/?file=2013_ECPA_PPT_BE.pdf&type=18

Kā redzams 3. attēlā, no brīža, kad tiek ziņots par konkrētu gadījumu, visa grupa iesaistās informācijas apstrādē, problēmas un riska novērtēšanā, darba plāna izstrādē un īstenošanā, liekot uzsvāru uz attiecīgās ģimenes stiprajām pusēm, un iejaukšanās pasākumu ietekmes izvērtēšanā. Procesa laikā tiek iecelts konkrētās lietas vadītājs, lai cieši uzraudzītu lietas norisi.

Pašlaik "CO3" ir vēl izmēģinājuma projekta stadijā. Ietekmes novērtējums tiks veikts 2014. gadā.

1.1.3. Agrīnā prevencija un izglītības nozīme

Horvātijas projekta "Dzīve bez vardarbības" mērķgrupa ir 13–14 gadus veci pusaudži, un tas tiek īstenots, organizējot interaktīvus seminārus skolā, konceptuālas mākslas programmas un interaktīvas jauniešu debātes. Turklāt projektā tiek veikta vispārēja izpratnes veicināšanas kampaņa, iesaistot vadošos vietējās kopienas pārstāvjus un slavenus māksliniekus. Projekta mērķis ir iecietīgas un nevardarbīgas kultūras veidošana, daloties zināšanās par vardarbības iemesliem un sekām un par darbībām, saskaroties ar vardarbību vai nevēlamām situācijām. Projekts pievēršas arī savstarpējām attiecībām, uzsverot personīgu, nevardarbīgu iesaisti, lai novērstu vardarbības pārnesi no vienas paaudzes uz nākamo.

Pētījumi liecina, ka primārās prevencijas programmas izglītības jomā var sekmēt attieksmes maiņu, veicināt izturību un noteikt veselīgu attiecību pamatprincipus (*Hester & Westmarland, 2005*.²⁰; *Gadd et al., 2013*.²¹). Tāpēc kopumā tiek atzinīgi vērtēta šo programmu un izglītības sistēmas nozīme, lai mazinātu to, ka vardarbība pret sievietēm un vardarbība ģimenē ir sabiedrībā pieņemama. Piemēram, secinājumos par vardarbības pret sievietēm apkarošanu un atbalsta pakalpojumiem, ko sniedz no vardarbības ģimenē cietušajiem²², ES Padome vērsās pie Eiropas Parlamenta, Eiropas Komisijas un dalībvalstīm, aicinot "uzmanību veltīt galvenajiem prevencijas pasākumiem pret sievietēm vērstas vardarbības novēršanai, tostarp atzīstot, kāda nozīme ir izglītības sistēmai, kas ir viena no galvenajām vietām, kur notiek socializācijas process un tiek apgūtas tradīciju, kultūras un sabiedriskās normas, kurās var būt ietverti arī negatīvi elementi, piemēram, ar dzimumu saistīti aizspriedumi un stingri noteiktas dzimumu lomas, kas var veicināt vardarbību pret sievietēm."

Nereti prevencijas programmas skolās galvenokārt pievēršas pusaudžu vardarbībai attiecībās vai attiecību veidošanas laikā. Šīs programmas tiek izstrādātas, lai palīdzētu pusaudžiem veidot veselīgas partnerattiecības un novērstu vardarbīgu attiecību modeļus, kas var turpināties arī pieaugušā vecumā (*De La Rue et al., 2013*.²³). Tomēr izglītības jomā īstentās agrīnās (primārās un sekundārās) prevencijas programmas attiecībā uz vardarbību attiecībās ir ļoti atšķirīgas, un to (ilgtermiņa) ietekme ne vienmēr ir viegli

¹⁹ Lai skatītu visu prezentāciju, izmantojiet šo saiti:

http://www.eucpn.org/download/?file=2013_ECPA_PPT_BE.pdf&type=18

²⁰ Hester, M. & N. Westmarland (2005). *Tackling Domestic Violence: Tackling Domestic Violence: effective interventions and approaches, Home Office Research Study 290, London: Home Office Research, Development and Statistics Directorate.*

²¹ Fox, M.-L. Corr, I. Butler & J. Bragg (2013). *From boys to men project: overview and recommendations.*

[<http://www.boystomenproject.com/wp-content/uploads/2013/10/Recommendations.pdf>]

²² Pieņemti 2012. gada 6. decembrī,

http://www.consilium.europa.eu/uedocs/cms_data/docs/pressdata/en/lsa/134081.pdf

²³ De La Rue, L., J.R. *School-based Interventions to Reduce Dating and Sexual Violence: A Systematic Review, The Campbell Collaboration.*

izmērāma vai pārlicinoša (skatīt, piemēram, *Fellmeth et al., 2013*²⁴; *WHO, 2009*²⁵). Šādās agrīnās prevencijas programmās iesaistītus jauniešus jāturpina novērot vēl diezgan daudzus gadus, lai varētu pateikt, vai ar šo programmu palīdzību ir efektīvi samazināta vardarbība (ģimenē), un šādu datu bieži trūkst (*Wolfe & Jaffe, 1999*²⁶).

Apvienotajā Karalistē bāzētā pētnieciskā projektā "No zēniem par vīriešiem" (*From Boys to Men*)²⁷, kuru finansē Ekonomisko un sociālo pētījumu padome, mēģināts izpētīt iespējamās pasākumus, lai samazinātu to jauno vīriešu skaitu, kas kļūst par varmākām ģimenē (*Gadd et al., 2013.*). Aptaujājot ap 1200 jauniešu 13–14 gadu vecumā, pētnieki konstatēja, ka gan attiecībā uz meitenēm, gan zēniem pastāv būtiska saistība starp kļūšanu par vardarbības upuri vai vardarbībā vainīgo un mājās piedzīvotu emocionālu un/vai fizisku vardarbību starp vecākiem (*Fox et al., 2013.*²⁸). Citiem vārdiem sakot, tiem, kas ir cietuši vardarbībā attiecību veidošanas laikā, ir lielāka iespējamība kļūt par varmākām nekā tiem, kas nav cietuši no vardarbības, un tiem, kas ir piedzīvojuši vardarbību ģimenē, ir lielāka iespējamība kļūt vardarbīgiem arī pašu attiecībās nekā tiem, kas mājās nekad nav piedzīvojuši vardarbību. Turklāt rezultāti liecināja, ka gan cietušie, gan vainīgie, gan liecinieki, it īpaši zēni, izjūt būtiskus šķēršļus, lai vērstos pēc palīdzības pie pieaugušiem speciālistiem.

Citā ES projektā, kuru finansēja no programmas *Daphne III*, tika izvērtētas Apvienotās Karalistes, Francijas un Spānijas skolās īstenotās izglītības programmas ļaunprātīgas izmantošanas novēršanai ģimenē, programmu pamatam izvēloties dažādas mērķgrupas, kurās tika iekļauti 10–11 un 13–14 gadus veci jaunieši (*Fox et al., 2014.*²⁹). Pirmie rezultāti liecināja, ka uzmanība jāpievērš trīs jomām: i) programmu saturam, ii) mācību metodēm un iii) izglītotājiem un mācību vadītājiem. Pamatojoties uz Apvienotās Karalistes mērķgrupās iegūtajiem rezultātiem, pētnieki izdarīja sākotnējos secinājumus.

- **Programmu saturs:** izglītotājiem jāizprot, ka pastāv atšķirība starp lielāku informētību par problēmu un lielāku problēmas izpratni. Uzmanība jāpievērš arī kļūdainiem uzsvāriem ar dzimumiem saistītā informācijā. Piemēram, uzsverot vīriešus kā varmākas un sievietes kā cietušās, zēni var norobežoties no šīs tēmas. Par problēmām, kas saistītas ar dzimumu, jārunā uzmanīgā un īpaši pārdomātā veidā.
- **Mācīšanas metodes:** vajadzētu izvairīties no "vienas mērauklas" pieejas. Programmās vairāk jāņem vērā attiecīgās grupas skolēnu vajadzības un pieredze.
- **Persona(-as), kas vada programmu:** skolotāji, kas cieši sadarbojas ar visu skolu un ārējām organizācijām, šķiet, ir visvairāk piemēroti programmas vadīšanai, ja viņiem ir pietiekama pārlicība un prasmes to darīt efektīvi, tiekot galā ar grupā iespējamo diskomfortu.

²⁴ *Fellmeth, G.L.T., C. Heffernan, J. Nurse, S. Habibula & D. Sethi (2013). Educational and Skills-Based Interventions for Preventing Relationship and Dating Violence in Adolescents and Young Adults, Campbell Systematic Reviews, 2013: 14.*

²⁵ *World Health Organization (WHO) (2009). Violence prevention the evidence – Promoting gender equality to prevent violence against women. Geneva: World Health Organization.*

²⁶ *Jaffe (1999). Emerging strategies in the prevention of domestic violence, The Future of Children – Domestic Violence and Children, 9(3), 133.–144.*

²⁷ Plašāku informāciju skatīt: <http://www.boystomenproject.com/>

²⁸ *Fox, C.L., M.-L. Corr, D. Gadd & I. Butler (2013). Young teenagers' experiences of domestic abuse. Journal of Youth Studies, 1.–17.*

²⁹ *Fox, C.L., R. Hale & D. Gadd (2014). Domestic abuse prevention education: listening to the views of young people. Sex Education, 14(1), 28.–41.*

Horvātijas projekts "Dzīve bez vardarbības" risina vairākas no šajā rindkopā minētajām problēmām. Projekta pasākumi ietver gan vispārējās izpratnes veicināšanas pasākumus, nodrošinot aktīvu klātbūtni plašsaziņas līdzekļos un iesaistot sabiedrībā labi zināmus cilvēkus, gan tiešu preventīvu darbu ar pusaudžiem, izmantojot dinamiskas un interaktīvas metodes, iesaistot pusaudžus dažādos veidos:

- **interaktīvi semināri skolā**, kurus vada policija, NVO un *UNDP* ciešā sadarbībā ar skolotājiem un izglītotājiem;
- **konceptuāla mākslas programma**, kuru veido tematiskas izrādes un lugas, kurās pusaudžus māca domāt jaunā un neierastā veidā, ar priekšnesumiem un tiešā saziņā ar aktieriem vai ar mūziku un dziesmām veicinot pozitīvu attieksmi;
- **interaktīvas debates** par nevardarbīgas uzvedības, iecietības un diskriminācijas jautājumiem, tostarp rakstot esejas par vardarbību un tās novēršanu, īstenojot kritisko domāšanu veicinošas pārrunas un organizējot tikšanās ar policiju un citu valsts iestāžu un starptautisku un sabiedrisku organizāciju pārstāvjiem, lai pusaudžus aktīvi iekļautu plašākā sabiedrībā un veicinātu ziņošanu par vardarbību.

2. 2013. gada Labās prakses konferences sākotnējie secinājumi

Kā minēts, šīgada Labās prakses konference apvienoja politikas veidotājus, pētniekus un praktiķus no visām ES dalībvalstīm, kas aktīvi strādā, lai novērstu vardarbību ģimenē. Tās mērķis bija pieredzes un zināšanu apmaiņa un izplatīšana un iepazīstināšana ar labās prakses piemēriem, kā novērst vardarbību ģimenē.

Ar prezentācijām uzstājās dažādas starptautiskas organizācijas, piemēram, Eiropas Savienības Pamattiesību aģentūra (*FRA*), Eiropas Dzimumu līdztiesības institūts (*EIGE*), Eiropas Pilsētu drošības forums (*EFUS*) un *Amnesty International*. Turklāt tika noorganizētas četras paneldiskusijas, iekļaujot prezentācijas par visiem *ECPA* pieteikumiem. Katru no diskusijām atklāja un vadīja *EUCPN* sekretariāta uzaicināts eksperts.

- 1. paneldiskusija "Primārās reakcijas taktika un obligātās darbības", kuru vadīja *Anne Groenen* no *Thomas More Kempen* augstskolas Beļģijā.
- 2. paneldiskusija "Cietušo sociālā atbalsta mehānismi un vispārējās izpratnes veicināšana", kuru vadīja *João Lazaro* no Portugāles Cietušo atbalsta asociācijas (Portugāle).
- 3. paneldiskusija "Riska novērtējums un agrīnās prevencijas programmas", kuru vadīja *Chiara Sgarbi* no Modēnas un Redžo nell'Emīlijas Universitātes Itālijā.
- 4. paneldiskusija "Vardarbīgas uzvedības mainīšana un aģentūru sadarbība", kuru vadīja *John Kwaks* no Eiropas Probācijas organizācijas (*CEP*).

Visi četri eksperti tika uzaicināti piedalīties arī konferences noslēguma daļā, lai izteiktu viedokli par attiecīgo tēmu un labās prakses prezentācijām, norādītu uzdevumus turpmākajā darbā un minētu dažus ieteikumus.

Pašlaik Lietuvas prezidentūra izstrādā Labās prakses rokasgrāmatu vardarbības ģimenē novēršanai, iekļaujot visas *ECPA* projektu prezentācijas, kā arī vairākus citus Lietuvas un citu dalībvalstu prakses piemērus. Rokasgrāmatā būs arī secinājumi par vardarbības ģimenē novēršanu, izmantojot galvenās runas un visu diskusiju kopsavilkumus, kā arī

Eiropas praktiķu galīgie ieteikumi (skatīt arī I pielikumu). Rokasgrāmatas publicēšana iecerēta 2014. gada pirmajā pusē.

Nākamajā uzskaitījumā sniegts īss pārskats par dažiem sākotnējiem secinājumiem un ekspertu ieteikumiem, kas tika minēti konferences noslēguma daļā, ņemot vērā viņu personisko pieredzi un komentējot paneldiskusijās prezentētos projektus. Tie ir saistīti arī ar dažām 1.1. punktā minētajām problēmām (skatīt iepriekš). Lietuvas prezidentūras sagatavotais un publicētais pilnais secinājumu un ieteikumu saraksts arī ir iekļauts I pielikumā.

- Vairākas reizes tika uzsvērtas **daudzdisciplīnu un vairāku aģentūru pieejas** nozīmība. Tiem nevajadzētu būt tikai tukšiem vārdiem. Jāveic reāls darbs, lai strādātu kopā un procesā iesaistītu dažādas ieinteresētās personas.
- Tas nozīmē arī neizvairīšanos no diskusijas, kurā izskan pretēji viedokļi. **Atkāpšanās no vienprātīgas un monolītas pieejas** tika atzīta par pareizu virzienu turpmākajam darbam.
- Ir lietderīgi norīkot kādu, kurš faktiski koordinē darbu, veidojot sadarbību ar dažādām aģentūrām vai dienestiem. Piemēram, ir vērts apsvērt iespēju izvēlēties **neatkarīgu lietas vadītāju** (kurš nav saistīts ar policiju, tiesībsardzības vai labklājības iestādēm), kas koordinē un uzrauga katru konkrēto lietu.
- Ļoti ieteicama ir jebkura līmeņa **partnerība** starp sabiedrību un valsts aģentūrām.
- Tika norādīts, ka darbam vajadzētu būt **orientētam uz klientu**. Ir svarīgi izveidot noteiktus rīkus, lai novērstu atkārtotu vardarbību ģimenē, piemēram, **riska novērtējuma** rīkus, kuru galvenais mērķis ir palīdzība cietušajiem un atbalsts viņu vajadzībām.
- **Īpaši sagatavotiem speciālistiem** nepieciešamas pietiekamas zināšanas par partneru vardarbības dinamiku un dažādiem raksturojumiem, lai spētu novērtēt situāciju, izmantojot uzticamus riska novērtējuma rīkus un intuīciju, kā arī iesaistot gan cietušo, gan vainīgo.
- **Vispārējās izpratnes veicināšana**, īstenojot sabiedriskas kampaņas, arī tiek atzīta par svarīgu darbu vardarbības ģimenē novēršanā un vardarbību nepieļaujošas attieksmes veidošanā.
- Jāveic pasākumi, lai atklātu vardarbību, kas mājās bieži tiek slēpta. Tāpēc **lielāks policijā saņemto ziņojumu skaits** var būt laba zīme, ka cilvēki spēj rast ceļu prom no vardarbības. Nepieciešams redzēt ne tikai skaitļus.
- **Agrīnā prevencija**, īstenojot iekļaušanās pasākumus skolās, var būt lietderīga, lai mainītu vardarbību pieņemošu attieksmi un uzvedību, risinot šo problēmu agrīnā vecumā.
- Ir ieteicams strādāt gan ES, gan valsts līmenī un ņemt vērā **kultūras atšķirības, kā arī kontekstu**. Piemēram, nevajadzētu pieņemt, ka priekšstati par dzimumu, ģimeni un vardarbību Eiropas ziemeļos ir tādi paši kā dienvidos.
- Tā kā vardarbība ģimenē un ar dzimumu saistīta vardarbība ir problēma, ar kuru saskaras gandrīz visas ES dalībvalstis, ir ļoti svarīgi nodrošināt **ideju, zināšanu, prakses un pētījumu apmaiņu**.

Nākotnes uzdevumi, novēršot vardarbību ģimenē — *EUCPN* zināšanu apmaiņa

Lai gan tiek veikts apjomīgs darbs, lai novērstu vardarbību pret sievietēm un vardarbību ģimenē, joprojām pastāv vairāki uzdevumi turpmākajam darbam. 2012. gada decembra

secinājumos³⁰ ES Padome atzina nepieciešamību pievērst īpašu uzmanību darbam cietušo atbalsta dienestu darbības koordinēšanā un finansēšanā, mērķtiecīgās preventīvās programmās, speciālistu apmācībā un datu vākšanas uzlabošanā gan valsts, gan ES līmenī. Šīs un līdzīgas apņemšanās ir minētas dažādos citos starptautisku un ES organizāciju, tostarp jau minēto *EIGE* un *EESC* (skatīt iepriekš), pārskatos, secinājumos un ieteikumos.

Kā minēts iepriekš, vardarbība ģimenē ir tēma, kas regulāri kļūst aktuāla *EUCPN* darbā. Kipras un Īrijas prezidentūras laikā 2012.–2013. gadā tika noorganizētas vairākas zināšanu apmaiņas tikšanās, kurās dalībnieki apmainījās ar viedokļiem par galvenajiem problēmjaucājumiem viņu pārstāvētajās valstīs attiecībā uz vardarbības ģimenē novēršanu. Dalībnieki tika aicināti arī norādīt reaģēšanai uz vardarbību ģimenē nepieciešamās zināšanas un praksi, kas viņiem būtu lietderīgi saņemt no citām jurisdikcijām.

Attiecībā uz galvenajiem problēmjaucājumiem tika izceltas šādas problēmas:

- viens no svarīgākajiem minētajiem problēmjaucājumiem ir **vispārējas izmaiņas kultūrā un attieksmē** pret vardarbību ģimenē. Lai gan daudz jau ir paveikts, joprojām ir vērojama iecietība pret vardarbību ģimenē. To vairs nevar uzskatīt par privātās dzīves jomu, bet valsts un sabiedrība kā viens veselums uzņemas atbildību par to;
- sabiedrības izpratnes veicināšanā tiek atzīta arī **plašsaziņas līdzekļu nozīme**. Tāpēc būtisks uzdevums ir cieša sadarbība ar dažādiem plašsaziņas līdzekļiem un regulāra kampaņu īstenošana;
- iepriekš minētais uzdevums jāveic, vienlaikus **iedrošinot rīkoties cietušos, kā arī lieciniekus un pat vainīgos**;
- **datu vākšanas un reģistrēšanas pilnveidošana**, kas atvieglo **efektīvāku darba plānu** izstrādi, ir ne vien prioritāte, bet arī viens no galvenajiem uzdevumiem;
- nepieciešamība **izstrādāt riska novērtējuma kritērijus un automatizētu informācijas sistēmu**, kuru var kopīgi izmantot policija un tiesu iestādes, lai nodrošinātu cietušo aizsardzības stratēģiju maksimālu efektivitāti;
- lielāks **ieguldījums primārajā prevencijā**, nodrošinot izpratnes veicināšanas pasākumus, praktiskās mācības un izglītošanu; nepieciešami arī papildu pasākumi, kas paredzēti **imigrantiem**;
- lielāks ieguldījums darbā ar **bērniem, kas kļuvuši par lieciniekiem** vardarbībai ģimenē, kā arī darbā ar vardarbībā vainīgajiem, un ieguldījums **resocializācijas programmās**;
- joprojām diezgan bieži ir gadījumi, kad cietušais no vardarbības cieš atkārtoti, tāpēc ir jāveic pasākumi, **lai panāktu, ka lietas par vardarbību ģimenē tiek izskatītas efektīvāk**, piemēram, nodrošinot nepārtrauktas speciālistu mācības, veidojot īpašas iejaukšanās grupas, izstrādājot pārredzamu un efektīvu procedūru lietu uzraudzībai un veicot ieguldījumus vardarbībā vainīgo uzvedības mainīšanas programmās;
- **pilsoniskās sabiedrības, NVO un citu organizāciju līdzdalības** efektīvāka veicināšana;

³⁰ Skatīt http://www.consilium.europa.eu/uedocs/cms_data/docs/pressdata/en/lisa/134081.pdf

- lielākas uzmanības veltīšana **vardarbībai pret gados veciem cilvēkiem, vardarbībai starp viena dzimuma partneriem un sieviešu vardarbībai pret vīriešiem;**
- visbeidzot, **zināšanu un labās prakses pārneses** pilnveidošana ES dalībvalstīs un starp dalībvalstīm.

EUCPN ir Eiropas mēroga tīkls, un tādēļ tam ir būtiska nozīme informācijas, zināšanu un prakses apmaiņā starp dalībvalstīm. Tādējādi dalībnieki var viens no otra uzzināt citus vai labākus veidus, kā novērst vardarbību ģimenē un risināt ar to saistītās problēmas. Turklāt *EUCPN* nodrošina iespēju tiešā veidā uzdot specifiskus jautājumus konkrētiem dalībniekiem.

Līdztekus apmaiņai ar jau zināmo, tikpat nozīmīgi ir izzināt visās vai dažās ES valstīs trūkstošo vai nepieciešamo informāciju (vai informācijas veidus). Tāpēc Īrijas prezidentūras laikā tika aktualizēts jautājums par reaģēšanai uz vardarbību ģimenē nepieciešamajām zināšanām vai praksi, par kuru būtu lietderīgi uzzināt no citām jurisdikcijām. Dažām no atbildēm bija acīm redzama cieša saistība ar tikko minētajiem izaicinājumiem, bet tika aktualizētas arī dažas jaunas problēmas.

- **Labās prakses** piemēri **attiecībā uz vardarbību, aizstāvēt godu.**
- Darba metodes attiecībā uz **prevenciju noteiktās (jutīgās) grupās**, piemēram, personu ar invaliditāti, gados vecu cilvēku, bērnu un jauniešu, nodarījumu izdarītāju grupās.
- **Riska novērtējuma** metodes un to ietekme uz aizsardzības argumentāciju
- **Mediācijas efektivitāte** lietās par vardarbību ģimenē
- **Juridiski pasākumi**, piemēram, ierobežojošs vai aizsardzības rīkojums, kā arī juridiskās darbības, kuras var veikt skolas un sociālie un veselības aprūpes dienesti, ja rodas aizdomas par vardarbību ģimenē un/vai tiek atklāts šādas vardarbības gadījums.

Kā Labās prakses konferences laikā Viļņā secināja viens no ekspertiem:

“Cīņa pret vardarbību ir nepārtraukts uzdevums cietušo un nākamo paaudžu labā. Tā nekad nebeidzas!”

Citi interesanti (praktiskas) informācijas un pamatprincipu avoti

Eiropas Dzimumu līdztiesības institūts (*EIGE*) ir patstāvīga Eiropas Savienības iestāde, kas izveidota, lai sniegtu ieguldījumu dzimumu līdztiesības jautājumu risināšanā un veicinātu dzimumu līdztiesību, tostarp dzimumu līdztiesības aspektu iekļaušanu visās ES politikas jomās un no tām izrietošajā valstu politikā, un cīņā pret diskrimināciju dzimuma dēļ, kā arī lai veicinātu ES pilsoņu izpratni par dzimumu līdztiesību. Iestādes darbs attiecībā uz vardarbību ģimenē ietver informāciju par dažādiem līdzekļiem, labās prakses piemēriem, metodēm un rīkiem, kā arī informāciju par iestādēm, kas iesaistītas vardarbības ģimenē novēršanā un apkarošanā. Vairāk informācijas: <http://eige.europa.eu/content/domestic-violence>

Starptautiskā Noziedzības novēršanas centra (*ICPC*) 2008. gada pārskatā "Sieviešu drošības prakses un politikas rokasgrāmata" apkopotas pasaulē īstenotās stratēģijas un programmas attiecībā uz sieviešu drošību. Lai lasītu šo rokasgrāmātu, noklikšķiniet uz saites http://www.crime-prevention-intl.org/fileadmin/user_upload/Publications/Women_s_Safety_A_universal_concern_ANG.pdf

Apvienoto Nāciju Organizācijas Narkotiku un noziedzības novēršanas biroja (*UNODC*) rokasgrāmātā un praktisko mācību kursā "Efektīva policijas reakcija uz vardarbību pret sievietēm" sniegts pārskats par attiecīgajām normām un standartiem, kā arī sniegti norādījumi pirmās reaģēšanas iestādēm, piemēram, policijai par to, kā iesaistīties pret sievietēm vērstā vardarbībā. (Lai lejuplādētu šo rokasgrāmātu, noklikšķiniet uz saites http://www.unodc.org/documents/justice-and-prison-reform/Handbook_on_Effective_police_responses_to_violence_against_women_English.pdf; praktisko mācību kursa lejupielādei noklikšķiniet uz saites http://www.unodc.org/pdf/criminal_justice/Training_Curriculum_on_Effective_Police_Responses_to_Violence_against_Women.pdf).

Valstu atsevišķie un katru gadu publicētie pārskati "Sievietes pret vardarbību Eiropā" (*WAVE*) sniedz plašu informāciju par sieviešu atbalsta dienestiem un kvalitātes standartiem visā Eiropā. Plašāku informāciju skatīt: <http://www.wave-network.org/country-info>

Vairākos Pasaules Veselības organizācijas informatīvajos ziņojumos par vardarbības novēršanu sniegta informācija par to, kā novērst vardarbību savstarpējās attiecībās (tostarp pret sievietēm un meitenēm) un pret sevi vērstu vardarbību. Informatīvo ziņojumu mērķis ir sniegt skaidrus norādījumus par to, kā finansētāji, politiķi un programmu īstenotāji var uzlabot vardarbības novēršanas pasākumu ietekmi. Plašāku informāciju par informatīvajiem ziņojumiem un to lejupielādei skatīt: http://www.who.int/violence_injury_prevention/violence/4th_milestones_meeting/publications/en/index.html

I pielikums. *EUCPN* 2013. gada Labās prakses konferences secinājumi un ieteikumi³¹

2013. gada Eiropas Balvas par noziedzības novēršanu un Labās prakses konferences tēma bija vardarbības ģimenē novēršana.

Vardarbība ģimenē skaidrojama kā jebkurš draudīgas uzvedības, psiholoģiskas, fiziskas, seksuālas, finansiālas vai emocionālas vardarbības vai ļaunprātīgas izmantošanas gadījums starp personām, kurām ir vai ir bijušas intīmas attiecības, vai starp ģimenes locekļiem neatkarīgi no dzimuma vai seksuālās identitātes. Jebkurš var piedzīvot vardarbību ģimenē, un tā ir iespējama jebkura veida attiecībās neatkarīgi no vecuma, dzimuma, rases, seksuālās identitātes, pārticības un ģeogrāfiskās atrašanās vietas.

Tēma tika sadalīta šādās piecās apakštēmās, kas dažādos aspektos tika iztīrītas, organizējot zināšanu apmaiņas diskusijas, aizpildot anketas vai piedaloties Labās prakses konferences paneldiskusijās:

- primārās reakcijas taktika un obligātās darbības;
- sociālā atbalsta mehānismi vardarbībā cietušām personām;
- mediācija saistībā ar vardarbību ģimenē;
- vardarbīgas uzvedības mainīšanas programmas un to ietekme uz soda piespriešanu;
- riska novērtējums un tā ietekme uz aizsardzības pamatojumu.

Secinājumu un ieteikumu pamatā ir Eiropas Noziedzības novēršanas tīkla 2013. gada 12. septembrī Viļņā, 2013. gada 21. maijā Dublinā un 2012. gada 19. septembrī Larnakā notikušo zināšanu apmaiņas diskusiju kopsavilkumi, 11 dalībvalstu atbildes uz anketām, kuras Lietuvas prezidentūra bija sagatavojusi pirms zināšanu apmaiņas diskusijām Viļņā, 2013. gada Labās prakses konferences diskusiju kopsavilkumi un *EUCPN* rīku sērijas Nr. 4 "Vardarbības novēršana ģimenē — ES politika un prakse" kopsavilkums, kā arī 2013. gada Labās prakses konferences galvenās prezentācijas.

Secinājumi

Vispārīgi secinājumi

- Konferences laikā vairākas reizes tika uzsvērtas daudzdisciplīnu un dažādu aģentūru pieejas nozīmība. Atkāpšanās no vienprātīgas un monolītas pieejas tika atzīta par pareizu virzienu turpmākajam darbam. Tas nozīmē arī neizvairīšanos no diskusijas, kurā izskan pretēji viedokļi.
- Cietušo drošība ir galvenā darba joma, novēršot vardarbību ģimenē. Visus pasākumus un rīkus apvieno šis galīgais mērķis.

³¹ Publicējusi Lietuvas prezidentūra.

- Ir grūti saglabāt visu lietās par vardarbību ģimenē iesaistīto procesu dalībnieku augstu profesionalitāti, ja šajā jomā netiek nodrošinātas regulāras praktiskās mācības.
- Vispārējās izpratnes veicināšana, īstenojot sabiedriskas kampaņas, arī tiek atzīta par svarīgu, novēršot vardarbību ģimenē un veidojot attieksmi, kas nepieļauj vardarbību.
- Noteiktas darbības var palielināt skaitļus policijas statistikā, bet šajā gadījumā lielāki skaitļi var apliecināt paveiktā darba ietekmi. Tāpēc lielāks policijā saņemto ziņojumu skaits var būt zīme cilvēku spējai rast ceļu prom no vardarbības.
- Agrīnā prevencija, īstenojot intervences pasākumus skolās, var būt lietderīga, lai mainītu vardarbību pieņemošu attieksmi un uzvedību, risinot šo problēmu agrīnā vecumā.
- Vardarbība ģimenē un ar dzimumu saistīta vardarbība ir problēma, ar kuru saskaras gandrīz visas ES dalībvalstis, bet dalībvalstu īstenotie pasākumi un ieviestie rīki var atšķirties atkarībā no konteksta un sabiedrības.
- Ar dzimumu saistītajā vardarbībā jāņem vērā kultūras aspekts. Jāizprot, ka Eiropā pastāvošie priekšstati par ģimeni un partnerattiecībām var būt atšķirīgi.

Primārās reakcijas taktika un obligātās darbības

- Primārā reakcija lielākajā daļā dalībvalstu ir vardarbības izbeigšana, iejaucoties policijai, pirmā atbalsta sniegšana cietušajam, pasākumu veikšana pret vainīgo, faktu reģistrēšana, pierādījumu vākšana, sociālo dienestu, veselības aprūpes iestāžu un NVO informēšana un attiecīga sadarbība, kā arī cietušā informēšana par atbalsta iespējām.
- Atbildi uz jautājumu par īpašu tiesību aktu nepieciešamību attiecībā uz vardarbību ģimenē nosaka tiesību tradīcija. Lielākajā daļā dalībvalstu nav īpašu tiesību aktu saistībā ar primārās reakcijas darbībām tieši attiecībā uz vardarbību ģimenē. Primārās reakcijas darbību apraksts attiecībā uz vardarbību ģimenē galvenokārt ir sniegts policijas tiesību aktos un Kriminālkodeksā.
- Dažās valstīs ir iekšējas procedūras vai īpaši norādījumi policistiem, kā rīkoties šādās situācijās.
- Lielākajā daļā dalībvalstu nav specializētu policijas vienību darbam ar vardarbību ģimenē. Dažkārt ir īpaši iecelti policisti, kas strādā ar lietām par vardarbību ģimenē, bet parasti viņi nodarbojas arī ar citām sabiedriskās kārtības lietām.
- Tikai dažas dalībvalstis vardarbības ģimenē gadījumos izmanto tehniskus rīkus (piemēram, rokudzelžus), taču tikai tad, ja cietušā apdraudējums ir patiešām nopietns.
- Darbā ar ģimenēm, kas ir piedzīvojušas vardarbību, viens no galvenajiem taktiskajiem uzdevumiem ir tādu rīku izstrāde, kas nepieļauj, ka vardarbībā cietušajai personai tiek nodarīts turpmāks kaitējums.

- Pagaidu ierobežojoši vai aizsardzības rīkojumi, kas ir viens no galvenajiem rīkiem, lai nepieļautu, ka vardarbībā cietušajai personai tiek nodarīts turpmāks kaitējums, bieži ir tiesu kompetencē. Dažās dalībvalstīs īpaši likumi nodrošina policijai iespēju piedāvāt cietušajiem tiešu aizsardzību, nekavējoties reaģējot uz notikušo vardarbību ģimenē un tādējādi ietaupot laiku un rūpējoties par cietušā drošību.

Sociālā atbalsta mehānismi vardarbībā cietušām personām

- Vardarbība ģimenē ir horizontāla problēma, kurai nepieciešama integrēta pieeja. Visu partneru sadarbība, koordinējot iestāžu darbu, ir būtisks priekšnosacījums efektīvai pasākumu īstenošanai.
- Parasti izšķir divu veidu sadarbību starp tiesībaizsardzības iestādēm un sociālajām aģentūrām. Pirmais ir lejupējais modelis, kura pamatā ir valsts plāns un kurā valsts iestādes dod uzdevumus praktisko pasākumu īstenošanai. Šis modelis var būt formāls vai neformāls. Otrs ir augšupējais modelis, kurā ir īstenota decentralizācija un iniciatīva pieder NVO, policijai un prokuratūrai; šo modeli galvenokārt īsteno, izmantojot sociālā atbalsta sniedzējus.
- Cietušajiem sniegtajā atbalstā pēc vardarbības ģimenē vienmēr ir nepieciešama daudzdisciplīnu pieeja, un to galvenokārt sniedz un koordinē NVO: īpaši atbalsta centri, cietušo atbalsta dienesti, iekļaušanās centri vai valsts iestādes un sabiedriskas organizācijas, kuras finansē vai līdzfinansē valsts.
- Lielākajā daļā dalībvalstu ir tiesību akti, kuros ir noteikta dažādu aģentūru sadarbība, iesaistot tiesībaizsardzības iestādes, cietušo sociālā atbalsta aģentūras un citus sociālos partnerus. Dažas dalībvalstis ievieš kvalitātes pārvaldības sistēmas, lai sekmētu pakalpojumu kvalitāti.
- Ne visās dalībvalstīs ir valsts līmeņa koordinators vardarbības ģimenē novēršanai; bieži vien ir vairākas iestādes ar kopīgu atbildību, bet dažās dalībvalstīs ir pat reģionāli/vietēji koordinatori pirmstiesas lietās par vardarbību ģimenē.
- Brīvprātīgie ir būtisks spēks cietušo atbalsta pasākumos, un viņi sniedz svarīgu ieguldījumu veiksmīgā atbalsta ķēdes darbā.
- Iemesli, kāpēc cilvēki neziņo par noziegumu, ir labi zināmi, plaši pētīti un analizēti. Iemeslu piemēri ir zināšanu trūkums par darbības nelikumību, notikušā noliegums, neticība sekmīgai izmeklēšanai, bailes izpaust noteiktus privātās vai intīmās dzīves aspektus, kauns, vainas apziņa, bailes no atreibības, neticība taisnīgumam un atbalsta sistēmām.
- Izpratnes veicināšanas pasākumi ir pastāvīgs uzdevums, kas jāveic, koordinējot atbalstu personām, kas cietušas no vardarbības ģimenē.

Mediācija saistībā ar vardarbību ģimenē

- Inovatīva mediācijas izmantošana praksē liecina, ka tās īstenošana lietās par vardarbību ģimenē ir iespējama un lietderīga, bet ir nepieciešams rūpīgi novērtēt konkrēto vardarbības situāciju, tās sekas un cietušā vajadzības.

- Var secināt, ka mediācija lietās par vardarbību ģimenē galvenokārt ir veiksmīga, ja vardarbība ir psiholoģiska vai ekonomiska un cietušajam nav radīti smagi miesas bojājumi.
- Mediācijas modelis attiecībā uz vardarbību ģimenē visbiežāk ir vērsts nevis uz samierināšanu, bet uz adekvātu un racionālu risinājumu abām konfliktā iesaistītajām pusēm.
- Tikai dažās dalībvalstīs tiek piedāvāta samierināšana un mediācija attiecībā uz izplatītākajām vardarbības ģimenē formām. Samierināšanu vai mediāciju tiesa var rosināt pirmstiesas izmeklēšanas, lietas iztiesāšanas laikā vai pat spriedumā.
- Lielākajā daļā dalībvalstu mediācija ir daļa no vardarbībā vainīgo vai cietušo atbalsta pakalpojumiem.
- Kopumā samierināšanas posms neietekmē soda sankcijas. Ja mediācija neietekmē tiesvedības procesu, to nosaka kā kriminālprocedūru alternatīvu, un mediācijas rezultāts ir krimināllietas izbeigšana vai tā var ietekmēt soda apmēru, pamatojoties uz individuālu novērtējumu.
- Pirmstiesas un tiesas procesā samierināšanu un mediāciju īsteno tiesas. NVO strādā ar subsidētiem projektiem, kurus koordinē īpaši dienesti. Dažās dalībvalstīs akreditēti mediatori vai Probācijas un mediācijas dienests ir pilnvarots sniegt mediācijas pakalpojumus vardarbībā cietušajiem un viņu ģimenēm.

Vardarbīgas uzvedības mainīšanas programmas un to ietekme uz soda piespriešanu

- Vardarbībā vainīgo uzvedības mainīšanas programmām var būt svarīga nozīme, lai novērstu atkārtotu vardarbību ģimenē. Tāpēc tām jāklūst par daļu no daudzdisciplīnu pieejas.
- Vardarbīgas uzvedības mainīšanas programmu jomas un jurisdikcija dalībvalstīs mēdz atšķirties, bet nereti šo darbu ir iedvesmojuši starptautisko partneru labās prakses piemēri.
- Iejaukšanās efektivitāte, īstenojot vardarbībā vainīgo uzvedības korekcijas programmas, ir ievērojami augstāka, ja preventīvais darbs attiecas gan uz vainīgo, gan uz cietušo(-ajiem), kā arī uz ģimenes locekļiem, kas ir vardarbības liecinieki.
- Vīriešu krīzes centri palīdz vīriešiem tikt galā ar psiholoģiskajām, emocionālajām un sociālajām problēmām, sekmējot vardarbības ģimenē novēršanu.
- Vardarbīgas uzvedības korekcijas ir svarīgas ne tikai tad, ja vardarbīgā persona turpina dzīvot ģimenē, bet arī tad, ja attiecības tiek izbeigtas. Vardarbīgai personai jāsniedz atbalsts, lai uzlabotu uzvedību personiskajās attiecībās un uzzinātu par iespējām problēmas risināt efektīvāk — nevardarbīgā veidā.

Riska novērtējums un tā ietekme uz aizsardzības pamatojumu

- Konferencē tika uzsvērts, ka interese par riska novērtējumu ir radusies salīdzinoši nesen. Tā sākusi attīstīties vien pēdējo 25 gadu laikā. Šī ir ļoti svarīga izpētes

joma, lai aizsargātu cietušo intereses un censtos ierobežot bīstamu un kaitīgu uzvedību.

- Ieviešot noziegumu novēršanas programmas attiecībā uz vardarbību ģimenē, ne vienmēr tiek izvērtēti vardarbības riska faktori vai atsevišķi tās aspekti.
- Sīki izstrādāts iespējamā riska novērtējums attiecīgajā lietā ir nepieciešams, lai aizsargātu cietušo, noteiktu policijas un juridisko reakcijas pasākumu intensitāti, definētu lietas vadīšanas plānus un noteiktu īpašo pasākumu vajadzības.
- Riska novērtēšanu parasti veido trīs posmi: i) informācijas vākšana un situācijas izvērtēšana — augsta riska gadījumu noteikšana, ņemot vērā ierobežotos līdzekļus; ii) dažādu riska veidu novērtēšana un grupēšana un iii) riska pārvaldības stratēģiju noteikšana, t. i., vadīšanas plānu un iejaukšanās pasākumu izstrādāšana.
- Galvenās pieejas riska novērtēšanā ir klīniskā metode (pamatojoties uz izvērtētāja pieredzi un kvalifikāciju un konkrētas informācijas atlasī katrā lietā), aktuārā metode (informāciju izvērtē un apvieno, izmantojot definētus un skaidri noteiktus priekšrakstus, viennozīmīgus informācijas atlasē kritērijus un statistiski nozīmīgas grupas) un strukturēta profesionāla izvērtējuma metode (pieeju apvienošana, informācijas atlasē par personu un kontekstu, teorētiskās zināšanas un personīgā interpretācija, kā arī īsa diskusija par riska novērtēšanas lietojamību praksē).
- Darbs vardarbības riska jomā ir kompleksa darbība, kurā nepieciešamas vairākas prasmes un kompetence un ko konkrētās lietās īsteno atšķirīgi.
- Visbeidzot, jānorāda, ka riska novērtēšana nav iespējama bez riska. Nav iespējams nekļūdīgi paredzēt cilvēku uzvedību. Veselais saprāts un teorētiskās zināšanas ir labākais pamats, lai izprastu vardarbīgas vai draudīgas uzvedības sarežģīto pasauli.

Ieteikumi, kā novērst vardarbību ģimenē

Vispārēji ieteikumi

- Sociālajiem partneriem jāveic reāls darbs, lai strādātu kopā un procesā iesaistītu dažādas ieinteresētās personas. Ir svarīgi nodrošināt iestāžu savstarpējo saziņu. Ļoti ieteicama ir jebkura līmeņa partnerība starp sabiedrību un valsts aģentūrām.
- Ieinteresēto personu darbam jābūt vērstam uz cietušo. Ir svarīgi izstrādāt noteiktus rīkus, piemēram, riska novērtēšanai, lai novērstu atkārtotu vardarbību ģimenē, bet galvenā uzmanība jāpievērš palīdzībai un atbalstam cietušajam.
- Īpaši sagatavotiem speciālistiem, kas strādā ar lietām par vardarbību ģimenē, nepieciešamas pietiekamas zināšanas par partneru vardarbības dinamiku un dažādiem raksturojumiem. Viņiem jāspēj novērtēt situāciju, izmantojot uzticamus riska novērtējuma rīkus un intuīciju, kā arī iesaistot gan cietušo, gan vainīgo.
- Kopīgas policistu, tiesnešu, prokuroru, tiesu ekspertīzes speciālistu un sociālo vai medicīnas darbinieku mācības var sekmēt vienotu skatījumu un kopīgu stratēģiju saistībā ar reaģēšanu uz vardarbību ģimenē.

- Ir ieteicams norīkot arī kādu, kurš koordinē darbu, veidojot sadarbību ar dažādām aģentūrām vai dienestiem. Piemēram, ir vērts apsvērt iespēju izvēlēties neatkarīgu lietu pārvaldītāju (kurš nav saistīts ar policiju, tiesībsardzības vai labklājības iestādēm), kas koordinē un uzrauga katru konkrēto lietu. Ir ieteicama arī valsts līmeņa daudzdisciplīnu darba grupas, komitejas vai komisijas izveide, iesaistot NVO.
- Līdztekus citām prevencijas darbībām būtu jāorganizē izpratnes veicināšanas kampaņas. Tās tiek atzītas par vienu labākajām metodēm, lai uzrunātu cietušo, un tās var palielināt arī ziņošanu par vardarbību ģimenē.
- Jāveic pasākumi, lai atklātu latentu vardarbību, kas mājās bieži tiek slēpta. Nepieciešams redzēt ne tikai skaitļus.
- Agrīnās prevencijas programmām, kas var mainīt jauniešu uzvedību un attieksmi pret vardarbību ģimenē, jāklūst par daļu no noziedzības agrīnās novēršanas pasākumiem, kurus skolās ievieš galvenās ieinteresētās personas.
- Dalībvalstīm ir ļoti svarīgi apmainīties ar idejām, zināšanām, praksi un pētījumiem, lai pārņemtu dažādus labas prakses piemērus.
- Ir ieteicams strādāt gan ES, gan valstu līmenī un ņemt vērā kultūras atšķirības, kā arī kontekstu. Piemēram, nevajadzētu pieņemt, ka priekšstatī par dzimumu, ģimeni un vardarbību Eiropas ziemeļos ir tādi paši kā dienvidos. Tāpēc katram, kurš ar šo problēmu strādā starptautiskā līmenī, vienmēr jāpievērš uzmanība konkrētajam kontekstam.
- Agrīnā prevencija var samazināt iespējamās izmaksas nākotnē saistībā ar veselības aprūpes, sociālajiem, policijas un profesionālajiem resursiem un nodrošināt vēlamu ilgtermiņa ietekmi uz sabiedrību.

Primārās reakcijas taktika un obligātās darbības

- Lai gan ir ieteicami īpaši tiesību akti, kas attiektos tieši uz vardarbības ģimenē novēršanu, taktikas un mērķtiecīgo darbību apraksts var būt iekļauts dažādos likumos un reglamentējošos aktos; agrīnās prevencijas procesā var iesaistīt NVO un sociālos dienestus un īstenot īpašus izglītojošus pasākumus.
- Īpašas policijas vienības vardarbības ģimenē novēršanai var nodrošināt kvalitatīvāku reakciju. Ieteicams katrā policijas nodaļā norīkot vismaz vienu koordinatoru darbam ar lietām par vardarbību ģimenē. Šis koordinators sadarbojas ar NVO un cietušajiem, kā arī pārbauda, vai vainīgais izpilda noteiktos pienākumus.
- Taktiskajos elementos prioritāte jāpiešķir tādiem pasākumiem, kas nepieļauj, ka personai tiek nodarīts turpmāks kaitējums. Šajā procesā iesaista ne tikai policiju, bet arī NVO un sociālos dienestus, tādējādi ņemot vērā plašāku sociālo kontekstu, kādā notikusi vardarbība ģimenē. Efektīvai pieejai kopumā nepieciešami sīki izstrādāti un strukturēti pamatprincipi.
- Ļoti ieteicama ir dažās ES valstīs īstenotā pieeja, ka policija ir tiesīga izdot ierobežojošus rīkojumus. Tas garantē ātrāku reakciju uz vardarbību ģimenē un palielina cietušā drošību.

Sociālā atbalsta mehānismi vardarbībā cietušām personām

- Daudzdisciplīnu pieeja ir vērtējama kā labs rīks gandrīz visos noziedzības novēršanas pasākumos. Ir svarīgi veicināt efektīvu pieeju izmantošanu, par galveno uzdevumu izvirzot cilvēka dzīvības aizsardzību. Konkrētais modelis jāpielāgo atbilstoši kultūras, sociālajiem un juridiskajiem apstākļiem attiecīgajā valstī.
- NVO, kas sniedz atbalstu cietušajiem, ir būtiska nozīme šajā ģimenē ciestas vardarbības novēršanas jomā. Šo organizāciju darbībai nepieciešams valsts un sabiedrības atbalsts. Labi organizēti un spēcīgi cietušo atbalsta dienesti valsts tīklā var nodrošināt vienotu darbību un augstāku atbalsta kvalitāti.
- Lai nodrošinātu un paaugstinātu cietušajiem sniegtā atbalsta kvalitāti, jāievieš kvalitātes pārvaldības sistēma un jānorāda valsts koordinators vardarbības ģimenē novēršanai.
- Sabiedrībā jāmotivē un jāveicina brīvprātīgo darbs. Bezmaksas tālruņa līnija uz policiju vai NVO var palielināt ziņošanu par vardarbību ģimenē un nepieļaut vainīgo atkārtotu vardarbību.
- Ņemot vērā cietušo nevēlēšanos ziņot par vardarbību, noziedzības speciālistiem jānodrošina pilnvērtīgāka informācijas nodošana, piemēram, izskaidrojot, kāpēc ziņošana par noziegumu ir būtiska, sniedzot klusēšanas pretargumentus un visupirms nodrošinot cietušo tiesības uz informāciju.
- Ir svarīgi pārkāpt tabu zonas, veicināt izpratni par vardarbību ģimenē, runāt par šo problēmu un pēc iespējas uzskatāmi izskaidrot, kādas sekas rada kļūšana par vardarbīgas uzvedības upuri. Jāveic pastāvīgi pasākumi, lai procesā iesaistītu lēmumu pieņēmējus.
- Cietušo atbalsta iejaukšanās pasākumu modeļa centrā ir cietušais kā KLIENTS, ņemot vērā viņa vajadzības, lēmumus un viedokli.
- Iejaukšanās pasākumu modeļa pamatā ir arī vienlīdzīgu iespēju un vienlīdzīgas attieksmes princips un nediskriminēšana pēc dzimuma, rases vai etniskās piederības, reliģijas, seksuālās orientācijas, vecuma, ekonomiskā stāvokļa, izglītības līmeņa, ideoloģijas vai cita aspekta.
- Iejaukšanās pasākumus, kas paredzēti, lai sniegtu atbalstu personām, kas cietušas no vardarbības ģimenē, īsteno pēc iespējas ātrāk un, ieteicams, tiešā sadarbībā ar visiem iesaistītajiem — policiju, tiesu un citām organizācijām. Tas nepieciešams, lai nepieļautu situācijas saasināšanos, samazinātu ietekmi uz cietušo un nepieļautu, ka cietušajam tiek nodarīts turpmāks kaitējums, kā nereti mēdz būt saistībā ar vardarbību ģimenē.

Mediācija saistībā ar vardarbību ģimenē

- Lēmumu par mediācijas iekļaušanu vardarbības ģimenē novēršanā katrā dalībvalstī pieņem, ņemot vērā tiesiskos apstākļus. Turklāt jāuzsver, ka mediācija ir darbība, ko veic īpašas iestādes.

- Ir ieteicams saskaņot vainīgā uzvedības korekciju ar soda apmēru, ja tiesību sistēma pieļauj šādu pielāgošanu.
- Lai gan mediācija veicina jaunu, nevardarbīgu attiecību kultūru, mediācijas nepieciešamību lietās par vardarbību ģimenē izvērtē individuāli.
- Ieteicams, lai mediāciju lietās par vardarbību ģimenē sniegtu īpaši sagatavoti mediatori ar vismaz dažu gadu pieredzi.
- Jāuzsver cietušā piekrišana iesaistīties mediācijā, kā arī tiesības jebkurā laikā izstāties no mediācijas procesa.

Vardarbīgas uzvedības mainīšanas programmas un to ietekme uz soda piespriešanu

- Lai efektīvi īstenotu iejaukšanās pasākumus vardarbības ģimenē gadījumos, nepieciešams iesaistīt visu daudzdisciplīnu sistēmu (t. i., visus aprūpes, tiesībsardzības, pašvaldības un sabiedriskos dienestus); ir nepieciešama arī aģentūru un pat starptautiska sadarbība un ātra speciālistu reakcija.
- Pirms vainīgā iesaistīšanās uzvedības mainīšanas programmā ir ieteicams sagatavot situācijas riska novērtējumu. Iejaukšanās pasākumu pamatā ir labi diagnosticēta situācija. Lietās par vardarbību ģimenē piemēroti riska novērtēšanas instrumenti ir cietušā perspektīvas izvērtējums, recidīva iespējamības aplēse un izvērtējums attiecībā uz tūlītēju un ilgtermiņa risku un risku, ka vardarbība ģimenē var izpausties galējā, smagā veidā.
- Ja iespējams, līdztekus galvenajai programmai īsteno uzraudzības programmu, kurā iesaista vainīgā laulāto un ģimenes locekļus.
- Ja pāris izlemj turpināt kopdzīvi, ir svarīgi nodrošināt atbalstu abiem laulātajiem.
- Vainīgajam jāspēj konstatēt riska signālus, izprast vardarbības cēloni un savu lomu attiecībās un to dinamikā, uzņemties atbildību par (vardarbīgu) uzvedību, apgūt jaunas stratēģijas, iegūt praktiskas iemaņas drošu attiecību uzturēšanai un būt gatavam un motivētam turpināt terapiju (ja tāda ir nepieciešama).

Riska novērtējums un tā ietekme uz aizsardzības pamatojumu

- Riska faktoru, kas kļūst par pamatu vardarbībai, noteikšanai ir fundamentāla nozīme krīzes situāciju novēršanā un vadīšanā. Izmantojot empīriskus datus, nosaka piemērotu taktiku, kas vērsta uz vardarbības maksimālu samazināšanu vai novēršanu.
- Izstrādā efektīvus profilaktiskus un preventīvus modeļus, kurus var izmantot daudzos gadījumos.
- Izglītojošs, attieksmi veidojošs un izpratni veicinošs darbs ar jauniešiem (bērniem un pusaudžiem) var būt lietderīgs, lai samazinātu iespējamo vardarbības risku nākotnē.
- Izstrādā īpašas praktisko mācību programmas par riska novērtēšanu, kas paredzētas specialistiem, kuri strādā ar vardarbības lietām, nodrošinot viņiem pamatotu un precīzu informāciju un īpašus operatīvās darbības rīkus.

Kontaktinformācija:
***EUCPN* sekretariāts**
Tālrunis: +32 2 557 33 30
Fakss: +32 2 557 35 23
E-pasts: eucpn@ibz.eu
Tīmekļa vietne: www.eucpn.org

[D.P: Philip Willekens – Boulevard de de Waterloo 76 – 1000 Brisele]

Veiligheid en Preventie
Sécurité et Prévention

